

Увод

1. Сврха овог приручника

Циљ овог приручника је да пружи подршку наставницима и образовним стручњацима у процесу образовања за демократско грађанство и образовању за људска права [Education for Democratic Citizenship and Human Rights Education- ЕДЦ/ХРЕ] – просветним саветницима, директорима школа, просветним инспекторима, ауторима и уредницима уџбеника. Приручник је оријентисан ка кључним питањима о ЕДЦ и ХРЕ, укључујући следећа:

- Које су компетенције потребне грађанима како би били активни чланови својих заједница?
- Који су циљеви ЕДЦ/ХРЕ?
- Која су основна начела ЕДЦ/ХРЕ?
- Шта значе кључни концепти који чине суштину овог издања ЕДЦ/ХРЕ?
- На који начин је појам конструктивистичког приступа учењу повезан са ЕДЦ/ХРЕ?
- Зашто ЕДЦ/ХРЕ истиче важност учешћа целе школе?
- Како да наставници припремају, подстичу и оцењују процес учења својих ученика у ЕДЦ/ХРЕ?

Овај приручник и остале књиге из едиције пружају допунске материјале и алате који се баве наведеним питањима. Будући да ова књига није расправа на тему ЕДЦ/ХРЕ, она допушта кориснику да селективно чита и примењује њена поглавља и материјале. Постојање преклапања текста и укључивање "вишкова" текста омогућују независност од других приручника из ове едиције.

Приручник I се разликује од осталих пет приручника у едицији ЕДЦ/ХРЕ. Приручници II-IV обухватају описе модела малих пројеката и наставних јединица, углавном обликованих у целине од по четири наставне јединице/часа. Низ од девет кључних појмова чини окосницу курикулума од основног до средњошколског нивоа. Приручник V нуди описе модела девет кратких пројеката на тему дечијих права од вртића до средњошколског нивоа. Приручник VI садржи низ модела за интерактивно и искуствено учење.

Први део овог приручника, с друге стране, даје кратак преглед основних принципа ЕДЦ/ХРЕ у мери у којој су они корисни и значајни за образовне стручњаке. Други део пружа упутства и алате за осмишљавање, подршку и оцењивање процеса конструктивистичког учења. Трећи део нуди скуп алата за наставнике и ученике у ЕДЦ/ХРЕ. Корисник приручника ће увидети да наведена упутства и алати пружају подршку не само у оквиру ЕДЦ/ХРЕ, већ представљају подршку за квалитетно подучавање уопште.

2. Кратак приказ ЕДЦ/ХРЕ

Као што указује и сам наслов овог приручника, *Образовање за демократију*, циљ ЕДЦ/ХРЕ је да оспособи и подстакне ученике да се, као млади грађани, активно укључе у друштвени и политички живот својих заједница. Како би учествовали у демократски уређеном друштву, ученици треба да развију разноврсне компетенције укључујући знање и разумевање, коришћење техничких и методичких вештина, вредности и ставова толеранције и одговорности.

„Образовање за демократско грађанство (ЕДЦ²) и образовање за људска права (ХРЕ³)

² Education for Democratic Citizenship

³ Human Rights Education

међусобно су уско повезани и узајамно се допуњују. Разликују се више у усмерењу и делокругу него у циљевима и пракси. Образовање за демократско грађанство се пре свега односи на демократска права и одговорности као и на активно учествовање у грађанским, политичким, социјалним, економским, правним и културним сферама цивилног друштва, док се образовање за људска права бави ширим спектром људских права и основних слобода у свим областима људског живота.”⁴ ЕДЦ се зато фокусира на улогу младих грађана у заједници, док ХРЕ посматра појединца и његов или њен идентитет, жеље и потребе, слободе и одговорности „кроз призму људских права”.

ЕДЦ/ХРЕ истиче активну улогу ученика као младих грађана, наглашавајући да они треба да познају и разумеју своја људска права, али и да их уважавају, а кроз учење на часу и практично искуство у школском животу, да стекну самопоуздање да их примењују. У том погледу ЕДЦ/ХРЕ чини велик искорак напред у односу на традиционални концепт цивилног или грађанског образовања заснованог искључиво на знању. ЕДЦ/ХРЕ ученике посматра као стручњаке, уважавајући њихова интересовања и искуства у свакодневном животу.

ЕДЦ/ХРЕ усваја свеобухватни приступ учењу и подучавању. Задатак и домен посредовања наставника у оквиру ЕДЦ/ХРЕ може се сажети у три начела:

- упознати и разумети људска права (подучавање “о” демократији и људским правима, в. Поглавље 2.1);
- посматрати демократију и људска права као право на партиципацију (подучавање “за” демократију и људска права, в. Поглавље 2.2);
- имплементирати и живети демократију и људска права као смернице за наставнике и ученике (подучавање “кроз” демократију и људска права, в. Поглавље 2.3).

2.1 Подучавање „о” демократији и људским правима

Ученици треба у потпуности да разумеју шта демократија значи, која људска права уживају, у којим документима су наведена права и како се права могу заштитити и примењивати. Као млади грађани, ученици треба да знају на који начин устав њихове државе детерминише политички систем.

2.2 Подучавање „за” демократију и људска права

Млади грађани треба да науче како да учествују у изградњи политичке воље својих заједница и на који начин могу примењивати своја људска права: “Неопходно је стицање и преиспитивање знања о демократским вредностима и пракси како бисмо се суочили са кључним изазовима сваке генерације. Како би постали пуноправни и активни чланови друштва, грађанима треба пружити прилику да сарађују у интересу општег добра; уважавају све ставове, чак и оне који одступају од општег мишљења; учествују у формалном политичком процесу; негују навике и вредности демократије и људских права у свакодневном животу и активностима. На тај начин ће грађани почети да се осећају корисним и признатим члановима својих заједница, способним да учествују и дају свој допринос друштву.”⁵

2.3 Подучавање „кроз” демократију и људска права

Ученицима је потребан подстицајан амбијент за учење. Потребне су им методе подучавања и учења које им дозвољавају да остваре своја људска права, као што су слобода мишљења и изражавања. Важно је омогућити им да учествују у управљању школом чиме остварују своја људска права и одговорности. Они очекују од својих наставника да им пруже узор за узајамно

⁴ Повеља Савета Европе о образовању за демократско грађанство и образовању за људска права усвојена у оквиру Препоруке CM/Rec (2010) 7 Комитета министара (www.coe.int/educ)

⁵ Hartley M. and Huddleston T. (2009), *School –Community-University Partnerships for a Sustainable Democracy: Education for Democratic Citizenship in Europe and the United States*. EDC/HRE Pack, Tool 5, Council of Europe, Strasbourg, стр.8 (www.coe.int/educ).

поштовање, толеранцију и мирно решавање сукоба. У свим тим аспектима, демократија и људска права служе као педагошка смерница и за ЕДЦ/ХРЕ као део курикулума, односно за школу као микро-систем.

ЕДЦ/ХРЕ представља изазов за ученике, за наставнике и за школе. Овај приручник нуди наставницима и образовним стручњацима савете и подршку како би одговорили на тај изазов.